

**Alácsi Ervin János**

## Elmélkedés a „bemeneti” zsoltárról

1. Ítéld meg engem, Isten, / és válaszd el ügyemet a szentségtelen néptől; / a hamis és álnok embertől ments meg engem!

*Alácsi Ervin János (Budapest), a Katolikus Tábortól Püspökség papja (őrnagy, kiemelt vezető tábori lelkész), a Ludovika Zászlóalj és a Nemzeti Közszerződési Egyetem lelkésze.*

2. Mert te vagy, Isten, az én erősségem, / miért vetettél el engem, / és miért kell szomorúan járnom, / míg ellenség sanyargat engem?

3. Küldd el a te világosságodat és igazságodat, / azok vezessenek engem / és vigyenek el szent hegyedre / és a te hajlékodbá!

4. És bemegyek az Isten oltárához, / Istenhez, ki örömmel tölti el ifjúságomat. / Dicséretet mondok néked citerával, Isten, én Istenem!

5. Miért vagy szomorú, én lelkem, / és miért háborgatsz engem? / Reménykedj Istenben, / mert még dicséretet mondasz neki; / ő az én orcám szabadítója / és az én Istenem!

(42. zsoltár a Septuaginta/Vulgata hagyománya szerint; a zsoltárok számozásában a továbbiakban is ezt követjük)

A 150 zsoltárénekből álló *Psalterium*-ot a biblikusok hagyományosan öt könyvre osztják, melyek mindegyikét egy „doxológia” (*benedictio*, áldás) zárja le. A 42. zsoltár a második könyv (41–71) legelején áll, s azon zsoltárok közé tartozik, melyek a fölíratuk szerint a kóritáktól, azaz Kóré lévita fiaitól származnak. A kóriták közül kerültek ki a jeruzsálemi templom kapuőrei és énekesei (vö. Ex 6,21; Nu 16–17). A 2Chr[Par] 20,19 külön megemlíti, hogy Jozafát király uralkodása alatt (Kr. e. 871–848) a kóriták nagy hangon, fennszóval dicsérték Izráel Urát, Istenét a templomban. Ez tehát valószínűleg kifejezetten templomi, istentiszteleti használatra szánt ének. A zsoltárfölírat (41,1) egyébként maszkilként, azaz, valószínűleg kontemplatív énekként határozza meg ezt a zsoltárt.

Azok, akik hagyományosan ragaszkodnak a zsoltárok dávidi szerzőségéhez, a zsoltárének születésének körülményeit az Absalom királyfi által vezetett hebroni lázadásban és Dávid Jordánon túlra menekülésében látják (2Sm [Rg] 15–18). Ebben az értelmezésben Dávid prófétai módon előrevetíti Krisztus alakját, aki ugyanúgy, mint egykor Dávid, elárultatása után átkel a Kedron patakra túlra (vö. 2Sm[Rg] 15,23, J 18,1), és halálosan szomorú lélekkel fölmege az Olajfák hegyére (vö. 2 Sm[Rg] 15,30, Mt 26,38), szenvedését pedig abban a biztos reményben vállalja, hogy Isten igazságot szolgáltat neki, és (föltámadása után) visszatér Jeruzsálembe, hogy dicséretet mondjon szabadító Istenének. Ez a párhuzam a 42. zsoltárt a megváltó kinszenvedésre és halálra készülő Messiás szájába adná, és így az is szimbolikus értelmet kapna, hogy a Krisztus személyében cselekvő áldozópap miért imádkozza ezt a szöveget a Kálvária szent hegyét jelképező oltárra menet.

A Psalterium 5 könyvre osztása minden bizonnyal egy későbbi redakció eredménye; egyes biblikusok szerint különböző gyűjteményekből állították össze. Erre utal a második könyv végén a Ps 71,20: „Itt végződnek Dávidnak, Jessze fiának zoltárai” — pedig az elkövetkezendőkben még 17 dávidi zoltáréneket találunk. De ezt támasztja alá az is, hogy gyakorlatilag ugyanaz a zoltár (Mondá az esztelen szívében: Nincs Isten!) kétszer is előfordul a Psalteriumban: Ps 13 és 52, az egyikben a zoltáros a tetragrammatonnal (YHWH) utal Istenre, a másikban Elohim (Isten) néven említi. Éppen az Isten különböző neveinek használata alapján beszélnek bizonyos biblikusok annak lehetőségéről, hogy egykor létezett egy különálló „elohista” zoltárgyűjtemény, melynek a Ps 41–42 is része volt, s melyet később egy újrendezés során szétszórtak a jelenlegi Psalterium korpuszában.

A 41. és 42. zoltár nyilvánvalóan összetartozik, bár ez nem jelenti szükségképpen, hogy valaha egy éneket alkottak. A két zoltárt összekötik a refrénszerűen ismétlődő versek: „Miért kell szomorúan járnom, míg ellenség sanyargat engem?” (41,6/42,2) és „Miért vagy szomorú, én lelkem, és miért háborgatsz engem? Reménykedj Istenben, mert még dicséretet mondasz neki; ő az én orcam szabadítója és az én Istenem!” (41,12/42,5)

A 42. zoltár a nyugati zsolozsmaliturgia kezdetétől fogva (de dokumentáltan legalább Szent Benedek Regulája, vagyis 516 óta) része volt a keddi laudesnek (mindjárt az 50. zoltár után). A szentmise liturgiájában való használata sem késő középkori eredetű, már a IX–X. századból vannak rá írásos bizonyítékok, de ez nem jelenti, hogy korábban ne alkalmazták volna. Érdekes, hogy gondolatilag már Szent Ágoston is az eucharisztikus oltárszolgálat-hoz köti a 42. zoltárt: „Létezik egy láthatatlan oltár a magasságban, amelyhez nem járulhat a szentségtelen. Amaz oltárhoz csak az járulhat, aki ehhez [itt a földön] biztonságban járul; ott az talál majd életre, aki itt elválasztja ügyét [a hamis és álnok embertől].” (*Enarrationes in Psalmos*, XLII, 5)

A speciális papi „apológia” részeként hol a sekrestyében, hol az oltár felé vonulva, hol az oltárlépcső előtt állva imádkozták. A frank-római liturgia egész rítusterületén általánosan elterjedt, ez alól ritka kivételt képezett a karthauzi, a sarus kármelita és a domonkos úzus. A francia eredetű rítusok szerkönyveinek esetében azonban fölmerül, hogy jellemző módon nem írják ki azt, ami egyértelmű, így a zoltár hiánya e rendi úzusokban akár a mintakódexek sajátos szűkszavúságából is eredhet.

Figyelemreméltó, hogy a keleti liturgiák közül (nyugati hatásra) az örmény rítusban is jelen van és a nem-római eredetű nyugati rítusok is alkalmazzák. A mozarab (toledói) miserend tartalmazza teljes egészében, míg a hagyományos ambrozián (milánói) *ordo* csak a 4. versből álló antifónát írja elő (mint nálunk a Szenvedés idejében és halotti miséken), viszont olvasott misék esetében a pap és az asszisztencia a sekrestyében (az 50. zoltárral együtt, akárcsak a keddi laudesben) elmondja, ünnepélyes miséken pedig a papok rezponzoriálisan recitálják csak maguknak hallhatóan az oltárhoz vonulás (*ingressa*) közben. Elképzelhető (bár nem bizonyítható), hogy e zoltár átvétele római hatásra történt, jelenlétük mindenesetre a hagyománnyá vált szokás különleges tekintélyét igazolja.

A „bemeneti” zsoltárt a Rítuskongregáció úgy törölte a miserendből már 1964. szept. 26-án (*Inter Oecumenici* 48. c.), vagyis még a VI. Pál-féle modern miserend bevezetése előtt, hogy arra a zsinat liturgikus konstitúciója (*Sacrosanctum Concilium*, 1963. dec. 4.) fölhatalmazást nem adott, még csak utalást sem tett.

Ítélet

v. 1.

Mind a maszoréta héber *sáfténi* (šāphētēnî, שָׁפְתֵנִי), mind a görög *krinon* (κρίνον), mind pedig a latin *iudica* elsődleges értelme: ítélj meg, hozz ítéletet, szerezz jogot, szolgáltatass igazságot, sőt: büntess meg. Egyesek szerint azonban, akik a Septuagintával és a Vulgatával szemben a maszoréta héber szövegre támaszkodnak („Jogot szerezz nekem, Isten, és vidd ügyemet a nem-kegyes nemzet ellen!” — ld. később!), a zsoltáros nem elsősorban ítéletre, megítélésre szólítja föl Istent (Ítélj meg engem!), hanem arra, hogy igazolja, tisztázza, megvédje, fölmentse őt ellenségeivel szemben (*iudicatio* vs. *vindicatio*). A kettő azonban lényegileg ugyanaz, hiszen a fölmentő ítélet is ítélet, s mindkét kérés alapja annak elismerése, hogy végeredményben egyedül Isten mondhat hitelt érdemlő és végleges ítéletet ügyünk, személyünk és tetteink fölött; sem mások, sem mi magunk nem vagyunk arra hivatottak vagy képesek, hogy igazoljuk, fölmentsük magunkat. Az ítélet egyedül Istenre tartozik: „Ne tegyetek a magatok ügyében igazságot, kedveseim, hanem adjatok helyet az isteni haragnak, mert meg van írva: «Enyém a bosszúállás, én majd megfizetek» — mondja az Úr.” (R 12,19)

Egyedül Isten ismeri tökéletesen az embert és motivációit: „Csalárdabb a szív mindennél, és gyógyíthatatlan; ki ismeri azt? Én, az Úr, kikutatom a szívet, megvizsgálom a veséket, hogy megfizessek kinek-kinek az útja szerint, cselekedeteinek gyümölcse szerint.” (Jr 17,9–10) Ugyan hajlamosak vagyunk az ítélkezésre, a mások fölötti bíraskodásra, de egyedül az Isteni Mester az, aki nem szorul rá, hogy valaki bizonyosságot tegyen az ember felől; mert jól tudja, mi lakik az emberben (vö. J 2,25). Ő kicsavarja kezünkből az ítélet követét; a Krisztussal való találkozás ugyanis rádöbbsen arra, hogy egyikünk sem bűn nélkül való (vö. J 8,7).

Ne törődjünk más emberek ítéletével, de magunkat sincs jogunk megítélni: „Nekem azonban legkisebb gondom, hogy ti mondjatok felőlem ítéletet, vagy más emberi törvény, sőt magam sem ítélem meg magamat. Mert semmiben sem vádol ugyan lelkiismeretem, de még azért nem vagyok igazolva. Az Úr az, aki megítél engem. Tehát ne mondjatok ítéletet idő előtt, amíg el nem jön az Úr, aki a sötétség titkait megvilágosítja, és a szívek szándékait is kinyilatkoztatja. Akkor majd mindenki megkapja a dicséretet Istentől.” (1K 4,3–5)

Lehet, hogy büntetlennek érezzük magunkat, de Isten előtt senki meg nem állhat: „Ha a vétkeket számontartod, Uram, ki állhat meg előtted?” (Ps 129,3). A zsoltáros szava egyértelmű: „Az Úr a mennyből lenéz az emberek fiaira, hogy lássa: van-e értelmes vagy Istent kereső? Mindnyájan elhajlottak, valamennyien hasztalanokká lettek; nincs, ki jót cselekedjék, egyetlen egy sincs” (Ps 13,2–3), és ezt szó szerint megerősíti az Apostol is a Rómaiakhoz írt levélben. (R 3,10–12)

Bizony még az igaz is naponta hétszer vétkezik (vö. Prv 24,16). Elvileg Jób is „feddhetetlen volt és igaz, istenfélő és a gonosztól tartózkodó” (Job 1,1), ugyanakkor tisztában volt azzal, hogy Istennel nem szállhat szembe: „Ha igazolni akarom magamat, saját szám kárhoztat engem, ha ártatlannak mutatom magamat, vétkesnek bizonyít engem.” (Job 9,20) Végül megvallja: „Eddig csak szóbeszédből hallottam felőled, most azonban saját szememmel látlak téged! Korholom tehát önmagam, és porban és hamuban tartok bűnbánatot.” (Job 42,5) A bűnbánat fölindítása, elégtelenségünk és érdemtelenségünk elismerése nélkül vakmerőség Isten színe elé járulunk; a mise rendjében ezért követi egyetemlegesen és szükségszerűen e zsoltár elimádkozását az őszinte bűnvallomás (*Confiteor*).

Az ember, aki az Istennel szembetalálja magát, vagy készül az Isten jelenlétebe belépni, eltelik saját kicsinységének, jelentéktelenségének, méltatlanságának izzó, perzselő tudatával. Ilyenkor az ember dadog, mint egykor Mózes (Ex 4,10) és Jeremiás (Jr 1,6), vagy szűkül, mint Péter apostol: „Menj el tőlem, Uram, mert bűnös ember vagyok!” (L 5,8). A vallástudósok és kultúranropológusok szerint a numinózussal való találkozás ezt a reakciót természetesen váltja ki az emberből. Különösen is igaz ez Izráel Istenére, aki nyíltan megmutatkozik és kinyilatkoztatja magát választottjai előtt: „Istennek tetsző módon, tisztelettel és félelemmel szolgáljunk, mert a mi Istenünk emésztő tűz!” (H 12,28–29)

„Ítéld meg engem, Isten!” Személyem és ügyem megítélését teljes egészében read bízom, Istenem, aki a szívek és vesék egyedül igaz vizsgálója vagy. Ha úgy is érzem, hogy nem terheli lelkiismeretemet súlyos bűn, méltatlannak érzem magam arra, hogy hajlékomba lépjek és szent színed elé járuljak. Midőn jelenléted égő csipkebokrához közeledem, leoldom a földhözragadtság és az önámítás saruit; mielőtt fölhágnék Jákob létrájára, megvallom, hogy „Félelmetes ez a hely! Nem más ez, mint Isten háza és a menny kapuja!” (Gn 28,17); midőn a szentek szentjébe készülök belépni, megborzadok az istenfélelemtől; átjárja lelkem az elégtelenség tudata a háromszor szent Isten előtt.

### Szent, aki elválasztott

Néhány szentírástudós úgy érvel, hogy a héber *ríví vörívá* (*rîbî wërîbā(h)*, בִּירִי וְרִיבָה) „képviseld ügyemet” alapvetően a bíróságok jogi nyelvezetéből kölcsönzött kifejezésnek tűnik. Eszerint a versben Isten nem annyira ítélobíránkként jelenik meg, hanem mint egyetlen igaz és megbízható pártfogónk, szószólónk, védőügyvédünk, „vigasztalónk” (*paraklétos, advocatus*) a hamis és álnok vádlókkal szemben. Ezzel az értelmezéssel csak annyi a baj, hogy az ószövetségi bíráskodás rendszere nem ismerte a pártfogó, védőügyvéd intézményét; mind a vádló (legalább két tanúval megtámogatva), mind a vádlott önmaga képviselte saját ügyét a bíró előtt. Ráadásul, ha Isten a pártfogó, akkor ki a bíró?

Ennek megfelelően, ha el is fogadjuk ezt az értelmezést, azt kell mondanunk, hogy a kérés közvetlenül Istennek mint egyedüli bíránknak szól, s arra irányul, hogy látván a vádló hamisságát és álnokságát, álljon mellénk, legyen

ő a mi igazságunk szószólója. Egyébként ennek az értelmezésnek is lehet kifejezetten keresztény, „krisztológiai” olvasata János apostol első levele alapján: „ha valaki vétkezett is, van szószólónk az Atyánál, az igaz Jézus Krisztus.” (1J 2,1) Ez eszünkbe juttatja a tanítványaitól búcsúzó Krisztus szavait: „És én kérem az Atyát, és más Vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon: az igazság Lelkét, akit a világ nem vehet, mert nem látja és nem ismeri őt. Ti pedig majd megismeritek őt, mert nálatok marad és bennetek lészen.” (J 14,16–17)

Az Isteni Mester e kijelentéséből az derül ki, hogy a pünkösdkor kiárasztott Szentlélek egy saját maga helyett küldött másik vigasztaló. Eredendően tehát Krisztus az, akiről Izajás jövendölt: „Mert kisdted született nekünk és fiú adott nekünk; kinek vállán vagy a fejedelemség, és hívatik az ő neve: Csodálatosnak, Tanácsadóknak, Istennek, Erősnek, az eljövendő Atyjának, a Békesség Fejedelmének.” (Is 9,6) Ő az, aki a mi ügyünket szüntelenül képviseli az Atya-istennél: „Ha valaki vétkezett is, van szószólónk az Atyánál, az igaz Jézus Krisztus; és ő engesztelő a mi bűneinkért, nemcsak a mieinkért pedig, hanem az egész világ bűneiért is.” (1J 2,1–2)

Ilyen értelmezésben a zsoltár legelején a pap tehát elsősorban Krisztust, az Újszövetség egyetlen közvetítőjét (vö. G 3,20; 1T 2,5) szólítja meg, mert az ő nevében készül az oltárhoz járulni, és az ő személyében kívánja betölteni a pártfogó és szószóló, a hatékony közbenjáró szerepét Isten megváltott népének javára és az Egyház ellenségeivel szemben. Persze mindez csak a másik Vigasztaló, a Szentlélek Isten erejében lehetséges. A Fiú és a Szentlélek együtt igazolják a pap szolgálatát a mennyei Atya előtt és a hitetlen nép ellenében.

A liturgikus értelemben mérvadó Vulgata fordítása (*discerne causam meam*) mindazonáltal egyértelműen az alapos vizsgálat utáni elválasztást, különbségtételt emeli ki: egyetlen átható bírói tekintettel különítsd el szent ügyemet a szentségtelen néptől! (A görög itt kevésbé specifikus, a latin *discernere* megfelelője, a *diakrinein* helyett az általánosabb *dikadzein*-t használja: eldönteni, elhatározni, lezárni egy vitás ügyet.)

Mi a jelentősége az elválasztás és különbségtétel hangsúlyozásának? A latin *sacro* és a görög *hagiadzó* ige is a közönségestől, profántól, tisztátalantól való elválasztást sugallja (a héber *kádós* [qāḏōš v. qāḏōš] is szennyesek közül megtisztítottat jelent). Damiani Szent Péter a *Liber Gomorrhianus*-ban (9. fej.) továbbá egy szójátékkal rámutat: a latin *sacer* szó (a *sacerdos* gyökere) jelentheti azt, hogy szent, megszentelt, de azt is, hogy átkos, megvetendő. Az elválasztás, a kettősség már benne van a szó alapértelmében. A szent és szentségtelen között az a lényegi különbség, hogy a szentet Isten kiválasztotta, félretette, elkülönítette magának, mint ami egészen hozzá tartozik, csak az övé. Krisztus szeretett és megmosott minket bűneinktől az ő vére által, királlyá és papokká tett minket Istennek és az ő Atyjának (vö. Ap 1,5–6). Ilyen értelemben minden keresztény kiválasztott, elkülönített, azaz, szent (vö. Act 9,13.32; 26,10; R 1,7; E 5,3; Ph 1,1; 4,21 stb.) és a szentségre hívatott (1K 1,2). A szentség egyszerre objektív kegyelmi állapot és szubjektív, személyre szóló meghívás a már bennünk lévő isteni élet kiteljesítésére.

A pap hivatása, hogy szent legyen a szentek között, azaz elkülönített az Istennel elkülönítettek között. „Mert minden főpapot az emberek közül választanak, és az emberekért rendelkez az Istennel kapcsolatos dolgokban, hogy ajándékokat és áldozatokat mutasson be a bűnökért... Így Krisztus sem önmaga dicsőítette meg magát, hogy főpappá legyen, hanem az, aki azt mondta neki: «Fiam vagy te, ma nemzetelek téged» És ahogy más helyen is mondja: «Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint.» (H 5,1.5–6)

A papot tehát Isten még fokozottabban lefoglalta magának; választott ő a választottak közül és hívatott a hívatottak közül. „Ha a pap szent, a nép buzgó lesz; ha a pap buzgó, a nép jámbor lesz; ha a pap jámbor, a nép legalább tisztességes lesz; ha azonban a pap csak tisztességes, a nép szentségtelen lesz.” (Dom Jean-Baptiste Chautard, O.C.S.O., *The Soul of the Apostolate*, 39. old.)

### Szentségtelen nép

Egyes biblikusok úgy gondolják, hogy a zsoltár a babiloni fogság alatt született, így a szentségtelen nép a Júda maradékát körülvevő Babilon pogányait jelentené, de a későbbi világos utalások a szent hegyre, a templomi hajlékra, Isten oltárára, mint kézzelfogható valóságokra, ezt valószínűtlenné teszik. A „hagyományos”, dávidi szerzőséget alapul vevő magyarázatok a szentségtelen nép kifejezést a Dávid király ellen föllázadt zsidó népre vonatkoztatják, a hamis és álnok emberben pedig a trónkövetelő Absalomot látják. (2Sm[Rg] 15–18)

Ha a kóríta szerzőséget fogadjuk el, akkor a „szentségtelen nép” inkább általános utalás az Izráelt körülvevő pogányokra, így a kérés azt jelentené: Ne úgy bánj velem, mint az istentelen nemzetekkel, akik nem ismernek téged, hanem mint aki választott népedhez tartozik, mint aki a szövetség jelét viseli magán, és a te ígéreteidnek örököse!

Az Egyház a világosság fiainak közössége, akiket a sötétségben tobzódó, ellenséges világ nem fogad be. A mi ügyeinket határozottan és élesen el kell választani: „Ne szeressétek a világot, sem azt, ami ebben a világban van! Ha valaki szereti a világot, abban nincs meg az Atya szeretete, mert minden, ami a világon van, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége. Ez nem az Atyától, hanem a világtól van. Ez a világ elmúlik, és elmúlik a kívánsága is, de aki Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.” (1J 2,15–17)

A kereszténynek kötelessége, hogy világosságként ne keveredjen a sötétséggel, szentként elkülönüljön a profántól, Isten fiaként ne keresse a közösséget e világ fiaival. „Ne húzzatok egy igát a hitetlenekkel! Mert mi köze az igazságnak a hamissághoz? Vagy milyen közösség van a világosság és a sötétség között? Hogyan egyezne ki Krisztus Béliállal? Vagy mi köze a hívőnek a hitetlenhez?” (2K 6,14–15)

Még valószínűbb értelmezés, hogy a „szentségtelen nép” maga Izráel, a választott nép, amely hűtlenné vált az Istennel kötött szövetséghez. Sajnos az Egyház (melynek Izráel az előképe), a szentek egyessége sem mentes a bűnöktől és hűtlenségektől. Az evangéliumi intelem szerint elkerülhetetlen, hogy konkoly

keveredjék a búza közé, a krisztusi szőlőtőnek is vannak elszáradt vesszői, ezért a papnak különösen is ügyelnie kell arra, hogy oltárszolgálatát a zsolttáros tanácsa szerint lássa el: „Boldog az az ember, aki nem követi a gonoszok tanácsát, nem áll a vétkesek útján, és nem ül le a gúnyolódók gyülekezetében.” (Ps 1,1)

Nem véletlen, hogy a pap éppen a 25. zsolttár verseit imádkozza a följánlást követő kézmosás alatt: „Próbálj meg engem, Uram, és kísérts meg engem, égesd veséimet és szívemet! Mert a te irgalmasságod szemeim előtt vagy, és gyönyörködöm igazságodban. Nem ültem a hiúság tanácsában, és a gonosztevőkkel nem járok. Gyűlöltem a gonoszok gyülekezetét, nem ülök le az istentelenekkel. Megmosom kezeimet az ártatlanok között, és körülveszem a te oltárodat, Uram, hogy halljam a dicséret szózatát, és elbeszéljem minden csodatetteidet. Uram, szeretem a te házadnak ékességét, és a te dicsőségednek lakhelyét.” (Ps 25,2–8)

A papnak mint Krisztus misztikus teste kiemelkedő tagjának nem szabad bűnökkel és bűnösökkel prostituálnia magát (vö. 1K 6,15) és így elveszteni közösségét Krisztussal mint Fővel, aki élteni és egybefogja az Egyház egész testét (vö. Kol 2,19).

„A hamis és álnok embertől” — ez vonatkozhat (1) a bennünk lakó testi emberre, aki a bűn rabja, aki tagjaiban az értelem ellen küzdő bűn törvényét észleli (vö. R 7,14–24). „Ó, én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg e halálnak testétől?” De vonatkozhat (2) a bennünket sanyargató külső ellenségekre, a gonoszság fiaira, akik között nem csak hús-vér emberek vannak, de (3) fejedelemségek, hatalmasságok, a sötétség világának kormányzói, a gonoszságnak az ég magasságaiban lévő szellemei (vö. E 6,12). A búzáról és konkolyról szóló példabeszédben Krisztus maga magyarázza meg, hogy az ellenség valójában az ördög (Mt 13, 39), de Péter apostol is világosan fogalmaz: „ellenségetek, az ördög, mint ordító oroszlán, körüljár, keresve, akit elnyeljen.” (1P 5,8) Ellenségünk a bűnre hajló, halálra szánt természetünk, ellenségünk a hamis és álnok gonosztevők sokasága is, de legfőbb ellenségünk a Sátán az ő bukott angyalaival, aki folyton leleskedik utánunk, mardossa a sarkunkat (vö. Gn 3,15) és sanyargat bennünket (v. 2).

Isten az én erősségem, szabadítóm

v. 2. és v. 5.

Elveszett ember, aki önhitten és balgán a saját erejében vagy más teremtett erőben bíz. Mi csak az Isten által tudunk erőt kifejteni, mert ő semmisíti meg szorongatóinkat (vö. Ps 59,14). Izajás próféta azt mondja: „Akik az Úrban bíznak, új erőre kapnak, szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak, és nem landolnak el, járnak, és nem fáradnak el.” (Is 40,31) Ellenben Jeremiás próféta szigorú szavakkal figyelmeztet: „Átkozott az ember, aki emberben bíz és testet tesz támaszává, de az Úrtól eltávozik szíve!” (Jr 17,5)

A papok jól teszik, ha Krisztus Szentséges Anyjának, a Boldogságos Szűznek alázatosságát követik: „Magasztalja az én lelkem az Urat... Mert tekintetre méltatta az ő szolgálójának alázatosságát... Hatalmasságot cselekedett az ő karjával, szétszórta az ő szívük gondolatában kevélyeket. Levette a hatalmasokat

a trónjukról, és fölmagasztalta az alázasakat." Szent Pál is alázasosságra int: „Nem mintha magunktól, mintegy saját erőnkől képesek lennénk bármit is kigondolni, ellenkezőleg: a mi képességünk Istentől van.” (2K 3,5)

Krisztus a mi erősségünk, miként maga is kijelenti: „Maradjatok bennem, és én tibennetek. Miként a szőlővessző tud gyümölcsöt hozni önmagától, ha nem marad a szőlőtőn, úgy ti sem, ha nem maradtok bennem. Én vagyok a szőlőtő, ti pedig a szőlővesszők. Aki bennem marad, és én őberne, az bő termést hoz, mert nálam nélkül semmit sem tehettek. Ha valaki nem marad bennem, azt kivetik, mint a szőlővesszőt, és elszárad; összeszedik, tűzre vetik és elég. Ha bennem maradtok, és az én igéim tibennetek maradnak, kérjétek, amit csak akartok, és megkapjátok.” (J 15,4–7)

#### Üldöztetés, elvetettség, szomorúság

Földi életünkben kikerülhetetlen osztályrészünk az üldöztetés, a megpróbáltatás és az abból fakadó szomorúság. Itt nincs maradandó városunk, az eljövendőt keressük (vö. H 13,14), a könnyhullatások völgyén keresztül vándorunk, míg meglátjuk az istenek Istenét Sionban (vö. Ps 83,7–8).

„Az én juhaim hallgatnak szavamra; és én ismerem őket, ők pedig követnek engem” — mondja Isteni Mesterünk. (J 10,27) Ha valóban Krisztus a mi pásztorkunk és mi az egyetlen igaz akolból való vagyunk, akkor hallgatunk az ő szavára, márpedig ő egyértelműen beszél: „Emlékezzetek szavamra, amit én mondtam nektek: Nem nagyobb a szolga uránál. Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak.” (J 15,20) Miért csodálkozunk, miért berzenkedünk attól, hogy a világ gyűlöl és zaklat bennünket? Vajon nem jövendölte meg, hogy ez lesz a sorsunk, ha hozzá tartozunk, aki „megutált és utolsó az emberek között, a fájdalmak férfja és nyomorúságghoz szokott”, aki „a mi fájdalmainkat hordozta; mi mégis mintegy poklosnak tartottuk, Istentől megvertnek és megaláztatottak”? (Is 53,3–4)

Olykor pedig úgy érezzük, hogy Isten maga a mi szomorúságunknak forrása, hogy elvetett minket, a könnyhullatások kenyerével etet minket és könnyeket ad nekünk italul (vö. Ps 79,6), de tudnunk kell, hogy az istenszeretőknek minden javukra válik (vö. R 8,28), a lelki szárazság embert próbáló időszakai is. Ilyenkor nem szabad megfélekednünk a vigasztalásról, amely kifejezetten nekünk mint fiaknak szól: «Fiam, ne vesd meg az Úr fenyítését, és ne csüggedj el, ha dorgál! Mert akit szeret az Úr, megsanyargatja; megfenyít pedig minden fiat, akit magához fogad.» (Prv 3,11–12) A fenyítés a jelenben nem látszik ugyan örvendetesnek, inkább elszomorító. Később azonban azoknak, akik általa megedződtek, az igazságosság békeszerző gyümölcsét adja.” (H 12,5–6) Ha meg is engedi a mi sanyargatásunkat, „kevés fenyítés után nagy javakban részesít minket, mert Isten azért tesz próbára minket, hogy magához méltóknak találjon. Megvizsgál minket, mint az aranyat a kohóban, és elfogad bennünket egészen eléggő áldozatul.” (Sap 3,5–6)



Küldd el világosságodat és igazságodat

v. 3.

Vajon mi, pontosabban ki az Isten világossága és igazsága, ha nem a Krisztus (*Szent Ágoston zsoltármagyarázata*)? Ő maga mondja: „Én vagyok a világ világossága, ki engem követ, nem jár sötétben, hanem övé lesz az élet világossága.” (J 8,12) És: „Én vagyok az út, az igazság és az élet. Senki sem jó az Atyához, hanem csak énáltalam.” (J 14,6)

Egyetlen papnak sincs önmagában ereje, joga, hatalma eljutni a mennyei Atyához, fölmenni az Isten szent hegyére és belépni az ő hajlékába. Egyedül Krisztus, az Isten világossága és igazsága léphet be oda: „Krisztus azonban mint az eljövendő javak főpapja jelent meg, a nagyobb és tökéletesebb, nem kézzel készített, azaz nem ebből a világból való sátoron át, nem is bakok vagy borjak vére által, hanem a saját vére által ment be egyszer s mindenkorra a szentélybe, és örök váltságot szerzett.” (H 9,11–12)

Krisztus az Újszövetség egyetlen közvetítője és örök főpapja, egyedül ő vezethet be minket a szentélybe, pontosabban csak az nyerhet bebocsátást, aki szentségileg magára ölti Krisztust, aki az ő nevében és személyében cselekszik, aki az Elsőszülött identitását veszi magára, mint egykor Jákob Ézsauinak, Izsák elsőszülöttjének ruháit. (Gn 27) A mennyei Atya egyedül azért engedi be az Egyház szolgáit az ő jelenlétének sátorába, mert azok a papszentelés krizma-kenete által az elsőszülött kedves illatát árasztják.

A szentmise rendje joggal adja a pap szájába a következő könyörgést: „Vedd el tőlünk, kérünk, Urunk, a mi gonoszságainkat, hogy a szentek szentjébe tiszta szívvel legyünk méltók belépni!” Az Isten színe elé, a szentek szentjébe tisztátalan, bűnös, romlandó test és vér nem léphet be, csak ha a kegyelem és a szentség kitörölhetetlen jegye által az isteni Bárány szeplőtelenességét, ártatlanságát és romolhatatlanságát öltötte magára. Csak a megöletett Bárány méltó arra, hogy feltörje az élet könyvének hét pecsétjét (vö. Ap 5).

Bemegyek Isten oltárához

v. 4.

Kizárólag a papszentelés kegyelme, az egyházi rend szentsége által magára vett krisztusi identitás jogosíthatja föl a papot arra a lélegzetelállító merészségre, arra a példátlan vakmerőségre, hogy bátran, szinte arcátlan tárgyilagossággal kijelentse: „bemegyek az Isten oltárához”.

A nyugati szír eucharisztikus liturgiát gyakran hívják egyszerűen *kurobho*-nak, azaz közeledésnek, megközelítésnek.

A kijelentés tényleg súlyos elbizakodottságot, már-már tiszteletlenséget sejtet, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy Isten milyen féltékenyen őrizte a szövetség sátorának szentségét. Emlékezzünk, hogy pusztító tőzzel emésztette el Áron fiait, Nadábot és Abiut, amiért parancs nélkül, „idegen” tüzet vittek az Úr színe elé (Lv 10,1–2), vagy hogy milyen szigorúan sújtotta le Ózát, midőn hamis szándék nélkül, de vakmerően megérintette a frigyládát (2Sm[Rg] 6,6–7), amiért a törvény szerint halálbüntetés járt (Nu 4,15)!

És ha a múlandó ószövetségi szolgálat ilyen dicsőséges volt —figyelmeztet Szent Pál—, mennyivel dicsőségesebb a maradandó újszövetségi szolgálat! (vö. 2K 3,7–11) A Zsidókhoz írt levélben az Apostol hangsúlyozza, hogy az ószövetségi szentély csak képmása és árnyéka volt a mennyei dicsőségének: a léviták csak „a mennyekiek előképének és árnyékának szolgálnak, amint megmondott Mózesnek, mikor a sátort elkészítette: «Meglásd —úgymond—, hogy mindent azon példakép szerint cselekedjél, melyet néked a hegyen megmutattam!»” (H 8,5) A keresztény templomokban a papok már nem előképeknek és árnyékoknak szolgálnak; az oltár, amelyhez az áldozár bemegy, maga a Bárány (vö. H 13,10; Ap 21,22), akit nagycsütörtökön lecsupaszítása után könnyek között mosunk meg borral és vízzel. Az Újszövetség istentiszteletében minden korábbi előkép beteljesedett: az Isten valóban lakást vett közöttünk, igazán, valóságosan és lényegileg jelen van oltárainkon — és mi csak könnyedén beszélünk oda és csókkal üdvözöljük, mint egykor Júdás (vö. L 22,48)?

Ennek a fesztelen határozottságnak, föltűnő magabiztosságnak egyetlen igazolható alapja, elfogadható indoka lehet, még hozzá az, hogy nem a magunk nevében és személyében cselekszünk, hanem Krisztuséban. „Benne, a belé vett hit által járulhatunk bátran és bizalommal Istenhez.” (E 3,12) és „Őáltala megnyílt számunkra az út a hit által a kegyelemhez” (R 5,2). Soha nem olyan találó és valóságos a kijelentés: „Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem” (G 2,20), mint amikor saját személyiségünket elrejtve és tetőtől talpig Krisztusba öltözve fölhágunk az oltár lépcsőjén.

## Öröm

Ez az Isten oltáránál átélt öröm éles ellentétben áll azzal a szomorúsággal, amely a siralomvölgyben folytatott vándorlás során sanyargatja az embert. Az öröm abból fakad, hogy —amint az előző, „testvér”-zsoltárból kiderül— a zarándok türelmetlenül vágyott arra, hogy Isten színe előtt megjelenhessen, szomjazott az Isten vigasztaló jelenlétére, mint szarvas a forrás üde, hűsítő vizére. Csak ha ilyen emésztő szomjúság vezérli a szentek szentjébe, a pap csak akkor tud örömmel lépni az oltárhoz. Egyedül ez az izgatott, úzó ínség az erős, élő Isten után képes megakadályozni, hogy tompán, fásultan, unottan, leverten, mi több, valamiféle undorral közeledjen a legszentebb misztériumokhoz.

A papság leggyakoribb és legveszélyesebb ellensége a lelki restség (acédia), vagyis a szent dolgok iránti ellenszenv, amely kiöl minden örömet az oltár-szolgálatból (is). Nap mint nap föl kell ébreszteni a sürgető vágyakozást, az ösztönző sóvárgást a Legszentebbel való találkozás iránt. Csak az talál öröme Isten hajlékában, a templom szolgálatában, aki nem forgolódik túl otthonosan a világban, aki nem ragaszkodik rendezetlenül e pusztulásra szánt világ múlandó testi vigasztalásaihoz, érzéketlenné téve magát a tiszta lelki örömökre.

A pap kitartó imája és maradandó érzülete kell legyen, amelyet a zsoltáros mond: „Milyen kedvesek a te hajlékaid, Seregek Ura! Kívánczik és eped a lel-

kem az Úr tornácai után. Szívem és testem örvendeznek az élő Istenben. Mert a veréb talál magának házat, és a gerlice fészket, hová fiait helyezze: én a te oltáraidnál, seregek Ura, királyom és Istenem! Boldogok, kik a te házában laknak, Uram: örökkön örökké dicsérnek téged! ... Mert jobb egy nap a te tornácaidban, mint máshol ezer. Inkább akarok utolsó lenni az én Istenem házában, mint lakni a bűnösök hajlékaiban!” (Ps 83,1–5.11) Az a pap, akinek nincs belső igénye arra, hogy nap mint nap megjelenjen az Úr színe előtt, aki már nem is tudja, mi értelme miséznie, ha a hívek valamiért nincsenek jelen, már régen elvesztette a kegyelmi ifjúságot és annak elevenítő örömét.

Az az egyáltalán nem ritka vélemény, miszerint a hívek jelenléte és aktív részvétele nélkül végzett szentmise értelmetlen, haszontalan, sőt egyfajta klerikus önteltség termékeny táptalaja, súlyos lelki vakság, nyers materializmus, a hit logikájától (*lex credendi*) és az imádság törvényétől (*lex orandi*) tökéletesen idegen elgondolás.

A szentmise ünneplése természete szerint, minden külső körülménytől függetlenül az egész Egyház cselekedete, vagyis, mind az áldozatbemutatás, mind az abból származó javak közösek és nyilvánosak. A szentmise sohasem privát esemény, sohasem a pap magánjátossága, mert lényege szerint az egész Egyház tette, a krisztusi Fővel organikus egységben élő teljes misztikus test áldozata, melyet titkos, de valóságos lelki és kegyelmi egységben ünnepelnek a láthatók és a láthatatlanok, vagyis, a szentek egységéhez tartozó küzdő, szenvedő és megdicsőült tagok éppúgy, mint a megszámlálhatatlan angyali sereg mennyei karai.

„Ez az áldozat mindig és mindenhol szükségszerűen és természetéből kifolyólag nyilvános és közösségi jelleggel bír, mivelhogy a bemutató pap Krisztusnak nevében, valamint a Krisztushoz mint Főhöz tartozó híveknek nevében mutatja be Istennek az egész Anyaszentegyházért, élőkért és holtakért. A szentmisének mindenképpen közösségi jellege van: akár vannak jelen hívek, akár nem. Szívből kívánjuk, hogy bár minél többen lennének jelen és minél buzgóbban vennének részt rajta. A szentmise érvényességéhez azonban semmiképpen sincs szükség arra, hogy a nép jóváhagyja azt, amit a pap cselekszik.” (XII. Piusz, *Mediator Dei* §94.)

### Ifjúság

Jogos-e ifjúságról beszélni, ez a kifejezés nem teszi-e a zsoldárt nehezen hozzáférhetővé másoknak, pl. az időseknek? Itt természetesen lelki valóságról van szó, a tisztán szellemi természetű lélek pedig nincs alávetve az idő múlásának. Ez az ifjúság lelki, nem testi természetű, így semmi köze sincs az életkorhoz.

Szent Pál mondja, hogy bennünk a régi ember keresztre feszített Krisztussal, hogy a bűntől előregedett természet elpusztuljon, de hisszük, hogy ha meghaltunk Krisztussal, vele együtt élni is fogunk (vö. R 6,6–8). Az Apostol többször is emlékezteti a keresztény híveket: „Vessétek le a korábbi életmód szerint való régi embert, aki romlásba rohan a megtévesztő kívánságok miatt; újuljatok meg gondolkodástok szellemében, és öltsetek magatokra az új embert, aki Isten képére teremtett, valóban igaz és szent emberként.” (E 4,22–24; vö. Kol 3,9) Ennek szellemében, amikor a klerikusok magukra öltik a karinget, általában így imádkoznak: „Indue me, Domine, novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis — Öltöztess engem, Uram, az új emberbe, ki Isten szerint teremtett, igazságosságban és az igazság szentségében.”

Az új, az életkorától függetlenül ifjonti ember az, aki megigazult az isten-gyermekség kegyelmében, és a bűn terhes vénségét az igazság örök ifjúságára cserélte. A papság kegyelmének merész újdonságát nem lehet régi, aszott tömlőkbe tölteni, mert szétrepesztené őket (vö. Mt 9,17). Ha a személyes bűn újra ki is szárítja, ráncossá teszi, elvéníti bennünk az új embert, a bűnbánat és a szentgyónás által Isten irgalmassága visszaadja, megújítja lelki ifjúságunkat: „Áldjad én lelkem az Urat, és ne feledd el semmi adományát; ki megkegyelmez minden gonoszságodnak, ki meggyógyítja minden betegségedet, ki a veszedelemből kiszabadítja életedet, ki téged megkoronáz irgalmassággal és könnyörülettel, ki betölti jókkal kívánságodat, hogy megújuljon ifjúságod, mint a sasé.” (Ps 102,2–5, vö. Is 40,31)

#### Istendicséret citerával

A citera, vagy más fordításban lant, olyan, kézben hordozható, húros hangszer volt, melynek népszerű és kifejezetten istentiszteleti használatáról számtalan ószövetségi említés tanúskodik. Már a Teremtés könyvének első lapjain megjelenik, ahol a Szentírás Lámech fia Jubált úgy mutatja be, mint aki „atyja a citerán és hárfán játszóknak”. (Gn 4,21) Dávid király ezt a hangszeret pengetve könnyebbítette meg Saul király gonosz lélektől gyötört rossz kedélyét (vö. 1Sm[Rg] 16,23), de ezzel magasztalta Istent is az Ur frigyszekrénye előtt táncolva (vö. 2Sm[Rg] 6,5). A zsoltárokból a citera már szorosán összefügg az istendicsérettel, az Istennek kijáró köteles hódolat szolgálatával (vö. Ps 32,2; 56,9; 70,22; 91,4; 107,3; 146,7; 150,3 stb.)

A szentmiseáldozat bemutatása olyan, mint a citera üdítő és kedves hangja: elűzi a gonosz lelkeket és közvetíti Istennek a mi észszerű, szent és Istennek tetsző áldozatunkat (vö. R 12,1), a dicséret áldozatát (vö. Ps 49,14). A citera szerepéről a Jelenések könyve világosan beszél az újszövetségi istentisztelet összefüggésében. A Bárány előtt leboruló négy élőlény és huszonnégy vén ezzel kíséri a neki szóló hódolat énekét: „Méltó vagy, Uram, elvenni a könyvet, és fölnyitni annak pecsétjeit, mert megöletté, és megváltottál minket Istennek saját véreddel, minden nemzetiség és nyelv, nép és nemzet közül; és Istenünknek uralommá és papokká tettél minket, és uralkodni fogunk a földön!” (Ap 5,8–10) A száznegyvennégyezer megváltott igaznak a Bárányhoz intézett égi szózata, akár a sok vizek zúgása és a mennydörgés robaja, olyan volt, mint a „citerások hangszeréből jövő citerazengés” (vö. Ap 14,1–4). De citerával a kezükben éneklük a Bárány énekét azok is, akik legyőzték a fenevadat és az ő képét, és az ő nevének számát: „Nagyok és csodálandók a te cselekedeteid, mindenható Úristen! Igazak és valók a te utaid, örökkévaló Király! Ki ne félne, Uram, téged, és ne magasztalná a te nevedet? Mert szent egyedül csak te vagy; minden nemzetek eljönnek, és imádnak színed előtt!” (Ap 15,2–4)